

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ ЗА ВИБОРОМ
ДЛЯ ПРОФІЛЬНОГО РІВНЯ НАВЧАННЯ В ЛІЦЕЇ
«Всесвітня спадщина ЮНЕСКО»**

Автори:

Назаренко Тетяна Геннадіївна, завідувача відділом навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук;

Нехомяж Оксана Сергіївна, старший науковий співробітник відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук.

Програма «Схвалена для використання у закладах загальної середньої освіти Лист за № 22.1/12-Г-437 від 27.06.2018 р. предметною комісією з географії та економіки Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України

Рецензенти

Шиліна Наталія Володимирівна, вчитель географії та економіки гімназії № 283 І-ІІІ ступеня Деснянського району міста Києва, кандидат педагогічних наук;

Іванова Ірина Володимирівна, вчитель-методист Києво-Могилянського колегіуму міста Києва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна тенденція розвитку суспільства полягає в пошуку шляхів соціалізації, гуманізації, зверненні до загальнолюдських цінностей та екологічним пріоритетам. Всі ці віяння поступово знаходять своє відображення у вітчизняному шкільному географічному освіту, яке окрім своїх основоположних цілей і завдань має ще і найпотужніший виховний потенціал, сприяє формуванню почуття патріотизму та екологічної культури. Одним з найважливіших компонентів формування комплексних географічних (країнознавчих) знань є, на наш погляд, унікальні природні об'єкти, що входять до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Найбільш масштабним і глобальним чином ідея збереження унікальних природних і культурних об'єктів відбилася в прийнятті в 1972 р. Конвенції ЮНЕСКО «Про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини», яка вже протягом 40 років успішно реалізується міжнародною спільнотою в більшості країн світу, в тому числі і в Україні.

На превеликий жаль, ця надзвичайно актуальна тема необґрунтовано упущена в навчальній програмі з «Географії» в гімназії та ліцеї, а також обійдена авторами практично всіх сучасних шкільних підручників, як у нашій країні, так і за кордоном. А адже саме ці об'єкти можуть стати однією зі складових «візитних карток» багатьох країн і регіонів світу, «каталізатором» отримання цікавої додаткової інформації про них. Саме акцент на вивченні таких об'єктів дозволить посилити пізнавальний інтерес учнів, виступить в ролі додаткового мотиву активізації пізнавальної діяльності учнів. Більше того, через вивчення об'єктів Всесвітньої спадщини бачиться один з шляхів пізнання багатьох країн, яким мало приділено уваги (або взагалі не вивчаються) в основній навчальній програмі.

Слід додати, що наявна на сьогоднішній день науково-популярна література далеко не завжди достатньо повно і адекватно відображає ситуацію зі Всесвітньою спадщиною, і взагалі, величезний, на наш погляд,

інформаційний, навчальний і виховний потенціал цієї актуальної і цікавої теми далеко не вичерпаний. Важливим є і той факт, що всі довідкові посібники з Всесвітньої спадщини об'єктивно застарівають у зв'язку з тим, що Список ЮНЕСКО щорічно поповнюється в середньому на 15-30 об'єктів.

У зв'язку з вище викладеним, авторами була поставлена мета не просто представити необхідну інформацію про кількість об'єктів Всесвітньої спадщини, але й:

- розкрити цілі і завдання діяльності міжнародної організації ЮНЕСКО, а також її організаційну структуру та основні напрямки роботи;
- показати суть Конвенції ЮНЕСКО «Про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини», тобто приділити належну увагу принципам формування Списку Всесвітньої спадщини, критеріям відбору об'єктів, їх генетичній різноманітності і географічному розподілу;
- надати новий імпульс екологічному і естетичному вихованню учнів;
- зробити особливий акцент на дидактичному, навчальному моменті – не просто сформулювати в учнів уявлення про той чи інший унікальний природний пам'ятник, а й допомогти усвідомити місце цього об'єкта в палітрі всіляких ландшафтів даного регіону Землі і сконцентрувати увагу на тих природних силах, завдяки дії яких утворився цей об'єкт;
- схарактеризувати найбільш відомі унікальні об'єкти;
- навчити знаходити необхідну інформацію про менш відомі об'єкти та країни, в яких вони знаходяться.

Актуальність останнього завдання стає цілком очевидним, якщо проаналізувати основний зміст науково-популярних програм про дику природу та літературу, що присвячена охоронним територіям. Тут абсолютно чітко вимальовується коло найбільш «ходових» сюжетів за рахунок яких інші залишаються в безвісті. Крім того, багато унікальних об'єктів залишаються «в тіні» унаслідок значної віддаленості від основних туристичних маршрутів.

Програма навчального курсу «Всесвітня природна спадщина ЮНЕСКО» призначена для учнів 10 профільних класів.

Програма розрахована на 35 навчальних годин. Структура програми відображає основні об'єкти і завдання вивчення, включаючи в себе «Вступ» і сім розділів: «Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО)», «Світова природна спадщина», «Природні об'єкти Всесвітньої спадщини в Африці», «Природні об'єкти Всесвітньої спадщини в Австралії і Океанії», «Природні об'єкти Всесвітньої спадщини в Південній Америці», «Природні об'єкти Всесвітньої спадщини в Північній Америці», «Природні об'єкти Всесвітньої спадщини в Євразії».

Розподіл навчальних годин за темами подано орієнтовно. Кожен вчитель може коригувати в межах одного розділу послідовність і тривалість вивчення тем. Крім того, перелік пропонованих природних об'єктів також може бути вчителем викладений з доцільною часткою коректування з урахуванням наявної інформації про них.

Програмою передбачено виконання 9 практичних робіт. При викладанні даного курсу за вибором рекомендується використовувати різноманітний картографічний і наочний матеріал, інформаційно-комунікативні технології, інтерактивні форми і методи навчання: проведення навчальних відео екскурсій, уроків-конференцій, круглих столів, підготовку та захист проектів, презентацій та рефератів.

Елементи даної програми також можуть служити орієнтиром для організації до профільної підготовки учнів, позакласної, в тому числі гурткової, роботи.

**Навчальна програма курсу за вибором
«Всесвітня природна спадщина ЮНЕСКО»
35 годин на тиждень (1 година резервна)**

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу	Наскрізні змістові лінії
<p>Знаннєвий компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>називає</i> предмет, цілі, завдання та методи вивчення; - <i>пояснює</i> взаємозв'язок з іншими науковими дисциплінами; - <i>дає</i> визначення науковому поняттю «Всесвітня спадщина ЮНЕСКО»; <p>Діяльнісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> конкретні природоохоронні дії людей; - <i>прогнозує</i> власну професійну діяльність, якою буде займатися в майбутньому і як вона буде пов'язана з завданнями курсу; - <i>з'ясовує</i> яким чином відбувається ранжування природних територій та об'єктів; <p>Ціннісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>характеризує</i> джерела та методи отримання інформації; - <i>оцінює</i> зміст поняття «сім чудес світу». 	<p>ВСТУП. (3 год). Предмет, цілі, завдання та методи вивчення курсу. Необхідність збереження унікальних природних об'єктів планети. Поняття «Всесвітня природна спадщина», «ЮНЕСКО». Місце навчального курсу в системі природничих наук і дисциплін.</p> <p>Взаємозв'язок з науками: «Екологія», «Географія», «Країнознавство».</p> <p>Глобальні екологічні проблеми. Природоохоронна діяльність. Всесвітній союз охорони природи, Міжнародна рада з охорони пам'яток та історичних місць. Законодавча база.</p> <p>Джерела і методи отримання екологічної та країнознавчої інформації. Ранжування природних територій та об'єктів за статусом охорони. «Сім чудес Світу» - прообраз об'єктів Всесвітньої спадщини людства.</p>	<p>Екологічна безпека та сталій розвиток Розмірковує про відповідальність людської господарської в тому числі економічної діяльності за унікальний стан природних об'єктів планети та природоохоронну діяльність.</p> <p>Здоров'я і безпека Моделює життєві ситуації щодо взаємозв'язку між різноманітними науками та їх вплив на безпеку людства.</p> <p>Громадянська відповідальність На конкретних прикладах формує відповідальний стиль життя щодо збереження унікальності природних територій.</p> <p>Підприємливість та фінансова грамотність На конкретних прикладах формує підприємницький стиль життя щодо</p>

		природоохоронної діяльності .
<p>Знаннєвий компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> цілі та функції ЮНЕСКО. - <i>характеризує</i> організаційну структуру організації та Конвенцію ЮНЕСКО; <p>Діяльнісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>прогнозує</i> динаміку розвитку організації в майбутньому. - <i>з'ясовує</i> основні напрямки діяльності організації; - <i>формулює</i> список об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО; - <i>пояснює</i> класифікацію об'єктів за генезисом; - <i>визначає</i> природні критерії відбору об'єктів до Списку; - <i>прогнозує</i> динаміку Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО; - <i>показує на карті</i> країни-лідери за кількістю об'єктів. <p>Ціннісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>роз'яснює</i> процедуру з надання статусу «об'єкт всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО» - <i>розкриває</i> географічний розподіл об'єктів; - оцінює роботу організації. 	<p>РОЗДІЛ I. (4 год.) Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО).</p> <p>Цілі і виконавчі функції ЮНЕСКО. Історія створення ЮНЕСКО. Динаміка розвитку. Штаб-квартира.</p> <p>Організаційна структура ЮНЕСКО. Міжнародні (робочі) мови.</p> <p>Основні напрямки діяльності ЮНЕСКО. Міжнародні премії, дні, роки та десятиріччя.</p> <p>РОЗДІЛ II. Світова природна спадщина ЮНЕСКО. (3 год.)</p> <p>Конвенція ЮНЕСКО «Про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини» (набула чинності в 1975 р.). Список об'єктів Всесвітньої спадщини. Відмінність об'єктів за генезисом: природні, культурні та природно-культурні.</p> <p>Комітет Всесвітньої спадщини. Природні критерії відбору об'єктів. Процедура набуття статусу «Об'єкт Всесвітньої природної спадщини». Динаміка Списку Всесвітньої спадщини.</p> <p>Географічний розподіл об'єктів Всесвітньої природної та природно-культурної спадщини по материках і частинах світу. Країни-лідери за кількістю занесених до Списку об'єктів.</p>	<p>Підприємливість та фінансова грамотність</p> <p>Співвідносить власні інтереси й потреби з наявними ресурсами та інтересами й потребами інших людей та суспільства через організаційну структуру ЮНЕСКО.</p> <p>Екологічна безпека та сталий розвиток</p> <p>Застосовує технології моніторингу ресурсів і благ для забезпечення стійкого розвитку Всесвітньої культурної і природної спадщини</p> <p>Громадянська відповідальність</p> <p>Усвідомлює важливість екологічного стилю життя в умовах сталого розвитку суспільства.</p>
<p>Практична робота № 1.</p> <p>«Презентація проектів, присвячених Міжнародним Дням і Рокам, що проходять під егідою ЮНЕСКО».</p> <p>Практична робота № 2.</p> <p>«Побудова та аналіз секторної діаграми географічного розподілу об'єктів Всесвітньої природної спадщини по материках і частинах світу».</p>		
<p>Знаннєвий компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>характеризує</i> природні об'єкти Африки, що внесені до 	<p>РОЗДІЛ III. Природні об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Африці. (4 год.)</p>	<p>Здоров'я і безпека</p> <p>Володіє методами оцінки про взаємозв'язок</p>

<p>Списку;</p> <p>Діяльнісний компонент:</p> <p>- <i>називає та наносить на карту</i> природні об'єкти Африки.</p> <p>Ціннісний компонент:</p> <p>- <i>оцінює</i> кількість та розподіл природних об'єктів, що є на африканському материку</p>	<p>Загальна характеристика природних об'єктів Африки, внесених до Списку Всесвітньої спадщини: кількість, географічний розподіл, специфіка, своєрідність і унікальність. Підготовка проектів.</p>	<p>сертифікації товарів з Африки в інші країни зі Списку Всесвітньої спадщини.</p> <p>Екологічна безпека та сталий розвиток</p> <p>Застосовує отриману інформацію в рамках сталого розвитку.</p> <p>Підприємливість та фінансова грамотність</p> <p>Формує вміння приймати раціональні рішення особистої поведінки.</p>
<p>Практична робота № 3.</p> <p>«Нанесення на контурну карту природних об'єктів Африки, що входять до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО».</p> <p>«Водоспад Вікторія» (Замбія/ Зімбабве), Національні парки на озері Туркана (Кенія), озеро Ішкель (Туніс), «Тассилин-Адджер (Алжир), «Нагір'я Бандіагара – земля Дагон» (Малі), «Атол Альдабра»(Сейшельські острови). Національні парки: «Серенгеті» (Танзанія), «Ніоколо-Коба» (Сенегал), «Дубль-W) (Нігер), «Салонга» (ДР Конго), Комое (Кот-д`Івуар), територія, що охороняється Нгоронгоро і резерват «Селус» (Танзанія). «Непрохідний ліс Бвінді» (Уганда), резерват «Маунт-Кенія» (Кенія), національні парки «Кіліманджаро» (Танзанія), «Рувензори-Маунтіс» (Уганда), «Семіен» (Ефіопія), «Вірунга» (ДР Конго), «Дракенсберг» (ПАР).</p>		
<p>Знаний компонент:</p> <p>- <i>характеризує</i> природні об'єкти Австралії та Океанії, що внесені до Списку;</p> <p>Діяльнісний компонент:</p> <p>- <i>називає та наносить на карту</i> природні об'єкти Австралії та Океанії.</p> <p>Ціннісний компонент:</p> <p>- <i>з'ясовує</i> кількість та розподіл природних об'єктів, що є на австралійському материку та Океанії.</p>	<p>РОЗДІЛ IV. Природні об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Австралії і Океанії. (3 год.)</p> <p>Загальна характеристика природних об'єктів Австралії та Океанії, внесених до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: кількість, географічний розподіл, специфіка, своєрідність і унікальність.</p> <p>Підготовка проектів.</p>	<p>Здоров'я і безпека</p> <p>Розуміє важливість маркування товарів для безпеки і здоров'я людини.</p> <p>Підприємливість та фінансова грамотність</p> <p>Формує вміння приймати раціональні рішення особистої поведінки.</p> <p>Громадянська відповідальність</p> <p>На основі порівняльної</p>

		<p>характеристики вдпрацьовує громадянську поведінку щодо природоохоронних об'єктів нашої країни Екологічна безпека та сталій розвиток Застосовує отриману інформацію в рамках сталого розвитку.</p>
<p align="center">Практична робота № 4.</p> <p align="center">«Нанесення на контурну карту природних об'єктів Австралії та Океанії, що входять до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО».</p> <p>«Великий бар'єрний риф», національний парк «Какаду», «Шарк-Бей», острова Фрейзер і Лорд-Хау, «Західна Тасманія», «Ріверслі і Наракот», «Блу-Маунтіс», «Улуру-Катаюта». Національні парки «Лоренц» (Індонезія), «Тонгаріро» (Нова Зеландія), «Гавайські вулкани» (США), острова Південний (Нова Зеландія), Реннел (Соломонові острови).</p>		
<p>Знаннєвий компонент: - <i>характеризує</i> природні об'єкти Південної Америки, що внесені до Списку;</p> <p>Діяльнісний компонент: - <i>називає та наносить на карту</i> природні об'єкти Південної Америки.</p> <p>Ціннісний компонент: - <i>з'ясовує</i> кількість та розподіл природних об'єктів, що є на південноамериканському материкау.</p>	<p align="center">РОЗДІЛ V. Природні об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Південній Америці. (4 год.)</p> <p>Загальна характеристика природних об'єктів Південної Америки, внесених до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: кількість, географічний розподіл, специфіка, своєрідність і унікальність. Підготовка проектів.</p>	<p>Здоров'я і безпека Аналізує залежність впливу природних об'єктів Південної Америки, що внесені до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на географічний розподіл, в тому числі й якісних продуктів харчування на здоров'я людини.</p> <p>Підприємливість та фінансова грамотність Формує вміння приймати раціональні рішення особистої поведінки.</p>
<p align="center">Практична робота № 5.</p> <p align="center">«Нанесення на контурну карту природних об'єктів Південної Америки, що входять до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО».</p> <p>Національні парки «Ігуасу» (Бразилія/ Аргентина), «Канайма» (Венесуела), «Ману» (Перу), «Лос-Катіос» (Колумбія), «Центральна Амазонія» (Бразилія), «Талампайя» (Аргентина), під охороною територія «Пантанал» (Бразилія). Анди: національні парки</p>		

<p>«Сангай» (Еквадор), «Уаскаран» (Перу), Лос-Гласьярес (Аргентина). «Галапагоські острови» (Еквадор), «Берег відкриття» (Бразилія). Історичний резерват «Мачу-Пікчу» (Перу).</p> <p>Практична робота № 6. «Створення презентації туристичного маршруту з описом основних визначних пам'яток об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО по одній-двом країнам південних материків» (за вибором).</p>		
<p>Знаннєвий компонент: - <i>характеризує</i> природні об'єкти Північної Америки, що внесені до Списку;</p> <p>Діяльнісний компонент: - <i>називає та наносить на карту</i> природні об'єкти Північної Америки.</p> <p>Ціннісний компонент: - <i>з'ясовує</i> кількість та розподіл природних об'єктів, що є на північноамериканському материку.</p>	<p>РОЗДІЛ VI. Природні об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Північній Америці. (4 год.)</p> <p>Загальна характеристика природних об'єктів Північної Америки, внесених до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: кількість, географічний розподіл, специфіка, своєрідність і унікальність.</p> <p>Підготовка проектів.</p>	<p>Здоров'я і безпека Аналізує природні об'єкти Північної Америки, що внесені до Списку, щодо їх безпековості</p> <p>Підприємливість та фінансова грамотність Формує вміння приймати раціональні рішення особистої поведінки в природоохоронних об'єктах, як турист</p> <p>Екологічна безпека та сталий розвиток Презентує добірку матеріалів щодо унікальності та своєрідності природних об'єктів та їх зв'язок із культурними об'єктами</p>
<p>Практична робота № 7.</p> <p>«Нанесення на контурну карту природних об'єктів Північної Америки, що входять до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО».</p> <p>Національні парки «Гранд-Каньйон», «Йеллоустон», «Мамонтова печера», «Олімпік», «Редвуд», «Грейт-Смокі-Маунтінс» (США).</p> <p>Національні парки «Йосеміт» (США), «Вуд-Баффало» (Канада), «Наханні» (Канада), «Еверглейдс (США), «Скелясті гори» (Канада), «Глейшер-Бей» (Канада/ США).</p> <p>Резерват китів «Ель-Віскаїно» і біосферний резерват «Сіан-Каан» (Мексика), «Острів Кокос» (Коста-Ріка), «Бар'єрний риф Белізу» (Беліз), національні парки «Олександра Гумбольдта» (Куба) і «Тікаль» (Гватемала).</p>		
<p>Знаннєвий компонент: - <i>характеризує</i> природні об'єкти Євразії, що внесені до Списку;</p> <p>Діяльнісний компонент: - <i>називає та наносить на карту</i></p>	<p>РОЗДІЛ VII. Природні об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Євразії. (9 год.)</p> <p>Загальна характеристика природних об'єктів Євразії, внесених до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: кількість, географічний</p>	<p>Здоров'я і безпека Аналізує залежність розташування природних об'єктів від культурних та їх</p>

<p>природні об'єкти Євразії. Ціннісний компонент: - <i>з'ясовує</i> кількість та розподіл природних об'єктів, що є на євразійському материку.</p>	<p>розподіл, специфіка, своєрідність і унікальність. Підготовка проектів.</p>	<p>впливу на здоров'я людини. Підприємливість та фінансова грамотність Формує вміння приймати раціональні рішення особистої поведінки В природних та культурних об'єктах, що внесені в Список Екологічна безпека та сталий розвиток Презентує добірку матеріалів щодо вибору екологічно чистих регіонів Євразії. Громадянська відповідальність Презентує об'єкти, що можуть претендувати на Список своєї області, регіону, району тощо.</p>
<p>Практична робота № 8. «Нанесення на контурну карту природних об'єктів Євразії, що входять до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО».</p>		
<p>Знаннєвий компонент: - <i>називає</i> природні об'єкти, що розташовані на території Азії; Діяльнісний компонент: - <i>показує на карті</i> природні об'єкти, що розташовані на території Азії; - <i>наносить на карту</i> природні об'єкти, що розташовані на території Азії. Ціннісний компонент: - оцінює значення зазначених об'єктів для регіону в якому вони розташовані</p>	<p>АЗИЯ. Національний парк «Гйореме» і печерні споруди Каппадокії (Туреччина), гора Хуаншань (Китай), пейзажні райони Хуанлун і Улін'юань (Китай), гора Тайшань (Китай), гора Емейшань і статуя Великого Будди в Лешань (Китай). Озеро Байкал (Росія), Центральний Сіхоте-Алінь (Росія), «Алтай – золоті гори» (Росія), Вулкани Камчатки (Росія), «Західний Кавказ» (Росія). Гори Сираков (Японія), «Якусіма» (Японія), бухта Халонг (В'єтнам), «Уджунг-Кулон-Кракатау» (Індонезія), національні парки «Сагарматха» (Непал), «Роял-</p>	<p>Здоров'я і безпека Аналізує залежність географічного розташування на здоров'я людини, що проживають в тих регіонах. Підприємливість та фінансова грамотність Формує вміння приймати раціональні рішення особистої поведінки як людини, що проживає в цих районах.</p>

	<p>Чітаван» (Непал), «Кінабалу» (Малайзія).</p> <p>Острів Комодо (Індонезія), підземна річка Пуерто-Прінсеса (Філіппіни), національний парк «Гунунг-Мулу» (Малайзія), національні парки Індії: «Кеоладео», «Казіранга», «Сандарбан», «Нанда-Деві».</p>	<p>Екологічна безпека та сталий розвиток</p> <p>Презентує добірку матеріалів щодо вибору екологічно чистих регіонів.</p>
<p>Знаннєвий компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>називає</i> природні об'єкти, що розташовані на території Європи; <p>Діяльнісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>показує на карті</i> природні об'єкти, що розташовані на території Європи; - <i>наносить на карту</i> природні об'єкти, що розташовані на території Європи. <p>Ціннісний компонент:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінює значення зазначених об'єктів для регіону в якому вони розташовані 	<p>ЄВРОПА</p> <p>«Лапландія» і «Високий берег» (Швеція), «Мостова гіганта», «Узбережжя Дорсетшире і Східного Девонширу» (Великобританія), «Незаймані ліси Комі» (Росія), «Біловезька пуца» (Білорусь/Польща).</p> <p>«Мессель» (Німеччина), гора Афон (Греція), Національні парки: «Доньяна» (Іспанія), «Пірін» (Болгарія), Дурмитор (Сербія/Чорногорія), Плітвіцькі озера (Хорватія).</p> <p>«Незаймані букові ліси Карпат і стародавні букові ліси Німеччини» (Україна/Словаччина/Німеччина), «Дельта Дунаю» (Румунія), «Охрид» (Македонія), «Шкоцьанські печери» (Словенія), «Аггтелек-Словацький карст» (Словаччина).</p>	<p>Здоров'я і безпека</p> <p>Аналізує залежність впливу географічного середовища на здоров'я людини.</p> <p>Підприємливість та фінансова грамотність</p> <p>Формує вміння приймати раціональні рішення особистої поведінки</p> <p>Екологічна безпека та сталий розвиток</p> <p>Презентує добірку матеріалів щодо вибору екологічно чистих територій.</p>
<p>Практична робота № 9.</p> <p>«Експертна оцінка та презентація унікальних природних об'єктів України для внесення до Списку Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО»</p>		

Орієнтовний список літератури для використання

1. <http://whc.unesco.org/> . Список об'єктів за кожним пунктом.
2. Мурзав Э.М. Словарь народных географических терминов. 1-е изд. — М., Мысль, 1984 - 654 с.
3. Польская Н.М. Великобритания. — М.: Мысль, 1986. — 152 с.
4. Круталевич В. А. Очерки истории государства и права Беларуси. — 2-е изд. — Минск: Право и экономика, 2009. — 520 с.
5. Марков Д.С. Венгрия. — М.: Мысль, 1990. — 128 с.
6. Линтнер Валерио. Италия: история страны. (Биографии великих стран. БВС). 2007, М., СПб., ЭКСМО: Мидгард,— 383 с.
7. Бусыгин А.В. Нидерланды / Оформление художника Н. В. Батаева. — М.: Мысль, 1986. — 128 с.
8. Энциклопедический словарь Брокгауза и Эфрона: в 86 томах. — СПб., 1890—1907.
9. Капланов Рашид М. Португалия после второй мировой войны (1945—1974). М.: Наука, 1992. — 195 с.
10. Матвеев Г.П. Андорра, Лихтенштейн, Монако, Сан-Марино. — М.: Географгиз, 1959. — 88 с.
11. Лудшувейт Е.Ф. Турция: Экономико-географический очерк / Отв. ред. Ушаков; Переплёт художника В. Н. Ходоровского. — М.: Географгиз, 1955. — 400 с.
12. Смирнов В.П. Франция: Страна, люди, традиции. — М.: Мысль, 1988. — 288, [32] с.
13. Бурьгин С. М., Непомнящий Н. Н., Шейко Н. И. Замки Франции. Путешествие в глубь истории. — М.: Вече, 2008. — 107 с.
14. Василенко И. А. Административно-государственное управление в странах запада: США, Великобритания, Франция, Германия. — М.: издательская корпорация «Логос», 2001 — 200 с.
15. Крылов Дмитрий, Бетаки Василий, Кассел Елена, Великсон Борис. Франция. — М.: Эксмо, 2008. — 91 с.
16. Мейнандер Х. История Финляндии - Henrik Meinander. Finlands historia. Linjer, strukturer, vändpunkter / Пер. со швед.З. Линден. — М.: Издательство «Весь мир», 2008. — 248 с.
17. Енциклопедія українознавства у 10-ти томах /Головний редактор Володимир Кубійович – Париж – Нью-Йорк: «Молоде життя», 1954-1989
18. Международные организации системы ООН: Справочник / Сост. Титаренко А. А. — М.: Международные отношения, 1990. — 189 с.
19. 70 чудес зодчества Древнего мира: Как они создавались? / Сост. С. Г. Загорская, М. А. Калинина, Д. А. Колосова = The Seventy Wonders of the Ancient World. The Great Monuments and How They Were Built. — М: Издательство Астрель, 2004. — 304 с.